

1. УВОД

Вода је од огромног значаја за цео живи свет, а за човека то значи једини живот. Мора да поседује добра хигијенска својства и све елементе здравствене безбедности. Без воде би угинуло све што расте. Чиста вода, бистра глава!

*“Оно што је ретко, скупо је,
вода као најважнија ствар
на свету, напротив, нема цену.”
(Платон, 427-347. п.Н)*

Вода је једно од најприсутнијих хемијских једињења на планети Земљи и основни градивни елемент свих живих бића. За човека осим примарне биолошке функције вода има и огроман економски значај као сировина у индустрији, помоћни материјал, пловни пут, ресурс енергије итд. Од каквог је утицаја вода на развој људског друштва најбоље говори чињеница да нерегулисана количина воде може да доведе до катастрофалних поплава или суша и тиме велике материјалне штете. С друге стране, вода лошег хигијенског квалитета је идеалан медијум за пренос инфективних агенаса и пренос многобројних заразних болести на животиње и људе.

1.1 Уводне напомене – Стицање права коришћења воде

У историји развоја људских заједница, упоредо са развојем људских агломерацијама на водама, показало се неопходним да се све већа и разноврснија потреба за водама регулише и одређеним правилима понашања. Тиме се одређује правни статус свих јавних вода. У актуелном водном законодавству се не даје дефиниција правног статуса вода, претпостављајући односна уставна решења, али се зато опредељује структура водних добара (Устав РС, Закон о водама, Водопривредна основа Србије, Закон о заштити животне средине).

У условима општег јавног опредељења и савременог развоја, све веће воде добијају статус јавних добара, а само мањи извори и воде у удубљењима на приватним земљиштима, воде у резервоарима и у бунарима се налазе у приватној својини.

1.2 Доктрина права власника приобалног земљишта – Раније

По систему права власника приобалног земљишта, право коришћења вода имали су власници истог и били су овлашћени за тзв. обичну употребу воде (за домаће потребе и за стоку за потребе свог домаћинства, за стварање залиха, које не мењају нити умањују карактер те воде). Поред овога, власник земљишта је могао и имао право коришћења воде и за друге сврхе, али под условом да то не утиче на право других власника низводно и узводно од тог земљишта. Оваква доктрина је примењивана у Енглеској, САД, Велсу; у Француској је то било ограничено на подземне и непловне воде, док је у Скандинавским земљама приватно право, ограничено интересима пловидбе, сплаварења итд.

У осталим земљама се доктрина приватног власништва замењује и подвргава режиму административне контроле.

Најопштији правни акт којим се регулише однос нашег друштва према водама назива се „Закон о водама“. У Републици Србији овим законом (Сл.гласник РС, бр. 46/91, 53/93, 48/94, 54/96) регулисани су:

- организовање и финансирање водопривредне делатности

- услови и начин обављања водопривредне делатности
- заштита вода
- заштита од штетног дејства вода
- коришћење и управљање водама као добрима од општег интереса
- надзор над спровођењем одредаба овог закона.

Одредбе „Закона о водама“ односе се на све површинске и подземне воде, укључујући воду за пиће, термалну и минералну воду, као и на све граничне и државном границом пресечене водотокове и воде у границама Републике Србије.

Велики проблеми са којима се наша цивилизација суочава у XXI-ом веку јесу: недостатак квалитетне воде, недостатак хране, нарастајуће потребе за енергијом и свеприсутно загађење животне средине. Како производња хране директно зависи од расположиве квалитетне воде, како је производња енергије и данас добрим делом условљена расположивим хидропотенцијалом, и како је уз то вода најделикатнија сфера животне средине, чини се да је питање воде у основи свих великих проблема данашњице. Дакле, вода је кључни ресурс у надолазећем периоду око кога ће се дефинисати државне геостратегије и одлучивати о даљем развоју наше цивилизације.

Огроман је и значај квалитета воде, јер он директно утиче на здравље људи и живог света, на квалитет пољопривредних и индустријских производа и на саму економичност потрошње у домаћинству и индустрији.

У западним државама САД важило је правило да вода припада читавом народу, а то укључује коришћење воде за индустрију, домаћинства, пољопривреду итд. и ограничено је количином воде.

1.3 Систем административне расподеле воде

У условима све веће потребе за водом када је природних ресурса све мање, право посебног коришћења јавних вода стиче се на основу дозволе коју издаје одређени орган водопривреде.

Различите земље то регулишу на разне начине: у Енглеској и Велсу се траже дозволе за све видове коришћења, у САД свака држава има своје посебно законодавство, али федерална влада има делегирану надлежност и може предузимати одређене активности око регулисања вода и развоја водних ресурса. У Африци се могу воде користити слободно без дозволе, према афричком обичајном праву разних крајина. Муслиманске земље траже дозволу за добијање коришћења јавних вода. У Русији и другим, до скоро, социјалистичким земљама водни ресурси су искључиво државна својина и могу се користити само уз дозволу. Међутим, за општу популацију се могу користити и без дозволе, али коришћење може бити ограничено или забрањено. Француска је 1964. год. донела „Закон о заштити вода“ и тиме је по први пут у Европи детаљно дефинисано право да се органици или обустави она продукција, или примена технологије која производи недозвољена загађења. Пре двадесетак година и Италија је донела у том правцу слично законодавство.

У нашој земљи су до I светског рата односно до II светског рата важили закони Аустроугарске и Турске: општа употреба вода је имала примарни облик коришћења, а касније је то регулисано посебним прописима, те је право коришћења припадало држави, са могућношћу давања одређених повластица. Пре тридесет година је законодавство применило нове прописе по којима је одређена посебна намена вода и ограничена јој је употреба. Донета је Водопривредна основа (која је допуњена у Србији пре пар година), према којој се даље одређују сва понашања око о у вези коришћења вода и тзв. водотокова (од изграђене или реконструкције објекта који могу

проузроковати промене у природном и вештачки успостављеном режиму вода, па до вађења песка, шљунка или камена као минералних сировина у коначном).

Сматра се да је вода и расподела воде друштвена својина од општег интереса. У правној теорији има више дефиниција и подели вода. У Уставу СР Југославије од 1991.год. одређено је да су природна богатства у државној својини, док је у Уставу РС (1990) одређено да су природна богатства у државној или друштвеној својини.

У систему заштите животне средине треба осигурати заштиту површинских и подземних вода од загађивања као и унапређивање квалитета воде (решавање иде путем доношења одговарајућих стратегија заштите животне средине).

Закон о водама (Сл. гласник РС бр. 46/91) казује да се „воде могу користити на начин којим се не угрожавају природна својства воде, не доводи у опасност живот и здравље људи, не угрожава биљни и животињски свет, природне вредности и непокретна културна добра. Воду природних водотока, природних извора, јавних бунара и јавних чесми могу користити сви, под једнаким условима за задовољење животних потреба.“

Како извршити заштиту прекограничних вода? Конференција о заштити прекограничних подземних вода у Италији 1987.год. формирала је тзв. „The Bellagio Draft“ на бази чега се UN Economic Commission for Europe дефинисао начине поступака у зони прекограничних подземних вода значајне за међудржавне сарадње. Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера донета је 1992.год. од стране Европске Комисије УН чиме се у крајњем штити људско здравље и безбедност, флора, фауна, земљиште и др. физиче структуре.